

Oton Župančič:

Jerale

prvo poglavje.

Prišel je k Jerali hudič:
 „O, dober večer, Jerala!
 Nocoj sva takole brez prič,
 nocoj bova kaj počebljala.“

In sédel je na kanape
 in zvil si je cigareto;
 Jerala je gledal pred sé
 in mislil: „Prokleta, prokleta!“

Ker Jerala ni rad imel
 z duhovi opravka nikoli,
 in kadar je méd-nje zašel,
 še vselej so ga poboli.

„Povej mi, Jerala, povej:
 kaj misliš o naši mladini?
 Ali čakaš od vrelih idej
 rešitve domovini?“

Ali misliš, da s starimi še
 za silo lahkó se izhaja?
 Ta in oni slepari mi še,
 skrpucála za novo prodaja.

In — kaj sodiš ti pravzaprav
 o umetnosti, Jerala?

Lej — ti si človek zdrav:
 kam nagiblje se tvoja hvala?

Odkod naj vrvi ji pritok
 idej? Iz zemlje? Iz néba?
 Ali svoj najslajši sok
 iz duše globoko sreba?

In milijon-trpin,
 ki rôke žuljave steza
 v svetlobo iz temin —
 ali res prevelika je peza?

In — kako in zakaj in odkod,
in kam se pleto te niti?
In kje je prava pot,
in kam želimo priti?“

Visoko vzbočil je
hudič svoj temni govor,
pa spet ga usločil je,
kot most za največji tovor.

A Jerala je bil pretežak
in ni mogel do drugega brega,
pred njim migotá le mrak,
kakor daleč oko mu sega.

Pa Jerali je biló
kot da so vsi možgani
mu z ovsem nagostó
preostrim nasejani.

A hudič ga vlačil je
skoz čudne labirinte
in v glavo mu tlačil je
metafizične kljukaste finte.

Napósled pa je dospél
po svoji végasti črti
— sam Bog bi ostrmél —
do smotrov umetne obrti.

„A mladi hočejo, glej,
naj še miza idejo izraža . . .
Kako, če pa prazna je! Fej,
saj to je največja blamaža!“

In z bičem je znamenje dal —
Jerale je zaščemelo
za levim ušesom — iz tal
se dvoje hudičkov je vzelo.

Bilà sta rdeča živó
po celem telesu, čez rebra
imela sta proge samo —
tako na primer kot zebra.

In majhna bilà sta oba;
Jerale je mislil: „Kar v špirit,
pa z njima križem sveta
si slave in mošnje širit!“

In prvi se drugemu vzpel
je na rame, pa drugemu prvi —
Jerale je mislil: „Sto strel!
Kot v cirkusu po vrvi!“

Tako sta priplezala v vis,
pred hudičem na mizi stojita:
„Gospodar, česa želiš?“
„Tu — mizo mi pogrni!“

In spet se zvozlata na tla
drug po drugem lepo se spuščaje —
Jerale je mislil: „Nà!
To je nekaj za naše kraje!“

In potem: — je-li res ali sèn? —
iz mističnega lonca
sta vlekla in vlekla ven
brez kraja in brez konca.

Naj pevec drug, bi dejal,
vam srečo popisuje:
pijače — za cel bakanal,
jedi — kot da cesar piruje.

„Ná, pij zdaj, Jerale, in jej,
in bodi dobre volje,
ker, ljubi Jerale moj, glej,
vsak dan se prasec ne kolje!“

Jerale — pokonci glavó!
 Ne bom ti govoril kot preje;
 zdaj vidiš, razumeš lahko
 skrivnosti namizne ideje!“

In Jerala je jedel in pil
 in bil je dobre volje
 in se je veselil,
 da hudič ga več v čelo ne kolje.

V Jerali se vzdramil je duh:
 „Umetnost? — Mladih bitve? —
 Pod nosom prvi puh
 nikoli še skrhal ni britve!“

Kaj? — Kdo je demokrat?
 Mi nočemo prepira!
 Politika — pojdi spat!
 Kdor je moder, vse prezira!“

Še tega in onega tam
 hudič mu je nalival:
 „Premisli — to tvoj je hram!“
 in s starino mu je napival . . .

Ne sije to dan nad goró,
 ne sije čez trate in holmce —
 Jerali skoz grlo samo
 v želodec je sinilo solnce.

„O hudič predragi moj,
 zapojva Hej Slovani!
 še zaplesal nocoj bi s teboj,
 a glej — telo mi brani.“

Takrat pa je vstal hudič
 in vzrasel pod strop kakor smreka,
 in švignil po zraku je bič,
 da groza popade človeka.

„Velika nocojšnja je noč!
 Jerala — čutiš peroti?
 Jerala — slutiš moč?
 Čuješ klic na tajne poti?“

„Velika nocojšnja je noč!
 Hudič — ču — čutim peroti!
 Hudič — slu — slutim moč!
 Čujem klic na tajne poti!“

„Poglej v zrcalo to!
 Kaj vidiš?“ — „„Zemljó in morje.““
 „In?“ — „„Polnoči nebo
 plapola čez daljno obzorje.““

„In?“ — „„Zbrani so ljudje
 kot k slavnosti veliki
 in spevi v noč kipe
 in kade se žrtveniki.““

„In?“ — „„Ob morju mladenič stoji
 in roke k zvezdam širi,
 in proti njemu hiti
 devica po vsemirji.““

„Resnično, Jerala, moj sin,
 zdaj zrl si v dušo mlado
 in videl si nje globin
 hrepenenje in naslado.

Pogrezni zdaj v duh se svoj,
 Jerala!“ — — „„Kaj?““ — „„Zlezi vase!“
 „„Ne morem . . . niti z glavo . . .
 pretesno, hudič, ne da se!““

„Naprej, Jerala, naprej!“
 Pa z bičem ga ošine,
 in v količine, o glej
 Jerala si lastne izgine . . .

„Jerala, sedaj si oglej
notranjosti globino!
Kaj vidiš, Jerala, povej!“
Jerala (od znotraj): „Praznino.““

„Resnično, Jerala, sin moj,
resnično si govoril;
in je-li temno?“ — „O joj!
sem ni še dan zazoril.““

„Jerala, zdaj boš potopljen
tak dolgo med temámi,
da bo tak lep tvoj sen,
da mene in tebe omami.“

„Dovolj, hudič! Nikar!
Zdaj videl sem tvoje talente:
jaz bil bi duševni car,
ko bi vlekel od njih le procente.““

„Jerala — ne žužnjaj!
To bila ni pustna šala!
Zamisli se v položaj:
sanj hočem od tebe, Jerala!“

Hudič je govoril tako
oficijalno in resno,
da Jerali je prišlo
krog vrata in srca tesno.

In kakor bi treščilo vanj,
tako je podrlo Jeralo:
„Hudič, premisli — star panj —
pa bi cvetje iz njega pognalo?“

A hudič mirnó je stal
in ni se več oglasil;
Jerala se je vdal
in je sanje v duši kvasil.

Da, Jerala izmišlja si sen,
poln zvezd, morjá in zore,
študira ga ven in ven,
izštudirati ga ne more.

Pa gnete vso dolgo ga noč;
še z zvezdami se ukvarja,
že krila povesi mu moč:
„Ah, kje je še morje in zarja!“

Proti jutru na morje je šel,
a obup ga za láse je zgrabil:
zdaj zvezde že vse je imel,
a prižgati jih je pozabil . . .

Tak plaval za svojim je snom
in brodil po morji, po nebi,
i prorok Jona i som —
oboje v eni osebi . . .

A zunaj dan stoji
kot grm goreči na gori;
nebo vse plameni,
in bliska užgano se v zori.

Škrjanček nad ravan
se žvrgolé poganja,
potok žubori čez plan,
rakita vsa rosna sanja . . .

Že črednik Pišiklin
je k ustom rog nastavil,
napihnil že lica — in . . .
kaj ni glasu ven spravil?

Razprl je oči: črn lok
neba je žarenje razložil —
rog čredniku pal je iz rok:
hudič je v zarjo skočil.

